

РАЈНЕР МАРИЈА РИЛКЕ

ДЕВИНСКЕ ЕЛЕГИЈЕ

Превео: Бранимир Живојиновић

ПРВА ЕЛЕГИЈА

Ко би, да крикнем, ко би ме чуо из чета
анђеоских? па чак и да ме ненадно
привине неки на срце: ишчилео ја бих
од његовог снажнијег бића. Јер шта је лепота
ако не сам почетак страшнога, који смо таман
још кадри да поднесемо, па му се тол'ко
дивимо само зато што с нехајним презиром неће
да нас разори. Сваки је анђеоски страшан.
Тако се уздржавам и гутам домамљив крик
грцања тамног. Ах, кога можемо ми
звати у помоћ? Не анђеле, не људе,
и довитљиве звери примећују већ
да нисмо поуздани нити као код куће
у тумаченом свету. Остаје нам можда
понеко дрво на обронку, да га виђамо
свакога дана; јучерашња остаје улица
и размажена верност неке навике,
којој се свиде с нама, те уз нас остаде.

0, па затим и ноћ, ноћ кад нам лице разједа
ветар пун светског пространства, - коме не остаје
она, жељена, која разочарава благо,
она што трудио очекује самотно срце.
Да ли је љубавницима лакша? Ах, они само
прикривају једно другим од себе своју судбину.
То ти *joш* није знано? Баци из руку празнину
ка просторима које дишемо; можда ће птице
проширен ваздух приснијим летом да осете.

Да, пролећима си био потребан. Неке
звезде су веровале да их осећаш. Талас
неки се дизао к теби сред минулог, или ти се
док си крај отвореног прозора пролазио
подавала виолина. Све је то био налог.
Али да л' си га ти свладавао? Ниси ли увек
расејан био услед очекивања, као
да ти вољену све наговештава? (Где ћеш
привити њу, кад велике незнане мисли
час улазе у тебе, час излазе, и често
остају преко ноћи?) Но ако чезнеш толико,
опевај љубавнике; ни издалека још
бесмртно није њихово чувено осећање.
Опевај оне којима безмало завидиш, оне
напуштене, у којих толико снажнију љубав
откри него у оним утољенима. Вазда
изнова почињи то величање недосежно;

помисли: јунак себе обнавља, њему је чак
и пропаст изговор само да постоји: последње
рођење његово. Али исцрпена природа враћа
у себе љубавнике, као да нема двапут
снагу да ово постигне. Да ли си довољно мислио
о Гаспари Стампи, те да нека девојка,
што вољеног не задржа, осети пред безмерним
примером ове љубави: постаћу као она?
Зар не би требало да нам плоднији постану најзад
ти најстарији болови? Није ли време да се
од вољенога с љубављу ослободимо и да га
превазиђемо трептећи: као што стрела тетиву
превазилази, да би, сва се у одскок прибравши,
постала *више* но што је. Јер опстанка нигде нема.

Гласови, гласови. Слушај, срце, ко што иначе
једино свеци слушаху: тако да огромни зов
од тла их диже; а они, немогућни,
и даље клечаху, не примећујући
шта се са њима збива: *тако* су слушали.
Не велим да можеш *Божји* поднети глас,
нипошто. Али слушај оно што струји,
непрекидиу вест коју тишина ствара.
То сад шумори од оних младих мртваца к теби.
Зар у црквама римским и напуљским, где год да уђе,
судбина њина није спокојно теби зборила?
Или те неки натпис узвишен пресретао

као недавно плоча у Санта Марији Формози.
Шта хоће од мене? Треба да уклоним тихо
неправде привид, који понекад мало
спутава чисти покрет њихових духова.

Доиста, чудно је више не живети на земљи,
обичаје што су тек једва изучени
не упражњавати више, ружама и другим
предметима што су препуни обећања
не придавати значај будућности људске;
оно што се било у бескрајно плашљивим рукама
не бити више, па чак и сопствено име за собом
као сломљену неку играчку оставити.

Чудно, не желети своје жеље и даље. Чудно,
гледати како слободно у простору лепрша
све што се узајамно односило. Напорно је
мртваштво, препуно надокнађивања, да би се
поступно осетило мало вечности. Али
сви живи греше у томе што превећ разликују.
Анђели (прича се) често не знају да ли ходе
међу живима или мртвацима. Бујица вечна
у оба подручја све узрасте захвата собом
непрестано, и све заглушује у оба.

Најзад им нисмо више потребни, рано уминулим,
они се свега земаљског лако одвикавају
ко деца што се благо од мајчаних одбију груди.

Ал' ми, ми којима су потребне тајне
тако велике, ми, којима често из туге
напредак блажен процвета -: да ли бисмо без њих
могли постојати ми? Зар је узалуд оно
предање по ком, док су оплакивали Лина,
прва се музика усуди да укоченост прожме;
па тек у заплашеном простору, из ког један
безмало божански младић изненада заувек
изиђе, поче празнина да бруји трептајем оним
који нас сада захвата, носи и теши и помаже.

ДРУГА ЕЛЕГИЈА

Сваки је анђео страхан. Па ипак, јао мени,
ја вас опевам, готово смртоносне
птице душе, а свестан сам шта сте ви.
Где су Тобијини дани, кад је један
од најблиставијих стајао крај једноставног прага,
за пут малчице преодевен, и већ нимало страхан
(младић младићу, како је радознало вирио напоље).
Кад би сад арханђео, опасни, иза звезда
искорачио само, за корак се спустио само:
узбујалим би нас замахом
убило срце сопствено. Ко сте ви?

Рани срећници, ви миљенчади стварања,
висијски венци, јутарњи румени гребени
свег зачињања, - полени цветног божанства,
зглобови светла, ходници, стубишта, престоља,
простори суштог бића, штитови од милине,
врева олујно усхићеног осећања,
и наједном, свако засебице, *огледала*:
која своју лепоту, из њих иструјалу,
црпу да поново уђе у лице сопствено.
Јер ми, кад осећамо, чилимо; ах, док дишемо
губимо себе; од жарења до жарења
слабији мирис је наш. Додуше, неко нам каже:
да, ти ми прелазиш у крв, ова соба, пролеће -
све се то тобом пуни... Шта вреди, он нас задржати
не може: нестајемо у њему и око њега.
А ко ће спречити одлазак оних који су леви?
Непрестано из њиног лица израња проблесак,
па некуд оде. Ко роса с траве јутарње
диже се наше са нас, ко јара
с врелога јела. Куда, осмејче? О, поглед
који се диже: нов и топао талас срца,
све даљи -; авај мени: та *ми* смо то.
Да л' светски простор, у који се растварамо,
укусом сећа на нас? Да ли анђели
збиља у себе примају само сопственост своју,
из њих истеклу, или понекад, као по грешци,
има у томе и малчице нашег бића?

Да ли смо проплетени у црте њихових лица
макар толико колико нејасна слутња
у лица трудних жена? Они то не примећују
сред вихора свога повратка к себи - а и како би?
Љубавници би могли, када би само знали,
чудесно да зборе кроз ваздух ноћни. Јер изгледа
да нас прикрива све. Гледај, дрвеће *јесте*;
куће у којима живимо - још стоје. Само ми
струјимо мимо свега ко ваздушаста трампа.
И све нас сложено прећуткује, упола као
срамоту можда, упола ко неизрециву наду.
Љубавници, ја вас, утољене једно другим,
питама о нама. Ви се обујимате. Да ли
имате какве доказе? Видите, мени се деси
да моје шаке осете једна другу
или се моје истрто лице у њима
штеди. И то ми помало осећања
прибавља. Но ко би смео да стога већ и *буде*?
Ал' ви, ви који у усхићењу другог
бујате, све док вас скољен не почне
молити: *немој више* -; ви што под шакама
богатији себи бивате као јесен
када прероди грожђе; ви што се понекад
расплињујете само зато што једно од вас
превагне сасвим: вас питама о нама. Знама,
ви се толико блажено додирујете зато
што миловање задржава, и што оно

место не ишчезава које ви, нежни,
прекривате; зато што под тим осећате
трајање чисто. Па зато готово себи
обећавате вечност од загрљаја. Но ипак,
кад прегорите првих погледа страх,
и чежњу на прозору, и прву шетњу заједно,
један једини пут кроз башту: љубавници,
да л' то још *јесте*? Кад једно друго устима
принесете и почнете пити -: пиће уз пиће:
о, како онај ко пије чудно тад измиче чину.
Нисте ли се чудили обазривим кретњама људским
на атичким стелама? Зар љубав и растанак
нису толико лако полагани на рамена
као да су од неке грађе различите
неголи код нас? Спомените се руку
како почивају ништа не притискујући,
мада су торза препуна снаге. Они су,
обуздавајућ себе, знали: дотле смо ми,
ово је наше: да *тако* се дотичемо; јаче
богови о нас се опиру. Ал' то је дело богова.

Камо да и ми нађемо чисту и уздржану
узану људску област, пругу земље плодне
између реке и стења. Јер још нас сопствено срце
превазилази као што је и њих. А ми
не можемо више да свраћамо поглед ка њему
у сликама које га блаже, ни у божанским телима,

где оно, увеличано, спутава себе у меру.

ТРЕЋА ЕЛЕГИЈА

Једно је своју вољену опевати. А сасвим друго,
авај, оног скривеног речнога бога крви,
пуног кривице. Младић, кога његова девојка
препознаје издалека, ни сам нимало не зна
о том свом господару сладострашћа, који је често
из њега, самотника, пре но што би га девојка
блажила, често пак као да ње и нема,
док се низ њега цедила неразазнајност, дизао
божанску главу, зовући ноћ на бескрајиу буну.
О, тај Нептун у крви, о, његов трозубац страшан.
О, тамии ветар његових груди из завојите
шкољке. О, почуј како се у дупљу клобучи ноћ.
Звезде, зар не потиче од вас љубавникова
страст према лицу његове драге? Зар присно сагледање
њенога чистог лица од чистог звежђа не стиче?
Ти му ниси, авај, ни мајка му није његова
лукове веђа тако у очекивање напела.
Није се уза те, девојко што га осећаш, није се
уза те његова усна у плоднији израз повила.
Мислиш ли доиста да га лагана појава твоја
толико потресе, ти што ходиш ко ветар јутарњи?
Додуше, срце си му престашила; али се старији
страхови сручише у њ при додиру што га узљуља.

Зови га... нећеш га сасвим из његове тамне опходње
позвати. Он то, додуше, *жели*; извире; са олакшањем
притајеном се твоје срцу он привикава,
прихвата то, и себе почиње. Али зар је
икада себе започео?

Мајко, *ти га* начини малим, ти га поче,
теби он беше нов, ти према очима новим
свијаше пријазан свет, бранећи туђем приступ.
Где су, ах, године оне кад си му једноставно
витком приликом својом скривала узбуркан хаос?
Заклањала си тако штошта од њега; ноћну
неизвесност си собе чинила безазленом,
из свога си срца, препуног уточишта,
уносила људскији простор у ноћни простор њен.
Ниси у тмину, не, у своје си ближе биће
стављала светиљку, која ко да од пријатељства
сачињена је била. Ниједно пуцкетање
да га с осмехом ниси објаснила, као да си
одавно знала *кад* се патос понаша тако...
А он је слушао, он се толио. Шта си све била
кадра да устајањем постигнеш нежним; висока,
у огртачу, судбина његова иза ормана
ступаше, а у боре завесе, одвећ нестална,
немирна се будућност његова утискиваше.
И он сам, како је олакшан лежао, испод
успављивих капака твога лаког уобличења
точећи сласт у кушано предснивање -:

изгледао је чуван... Али унутра:
ко је у њему унутра спречавао плиме порекла?
Ах, ту уснули *није* за обазривост знао;
заспао, ал' у сновима, али у грозницама:
како се у то све упуштао. Он, тај новак,
бојажљиви, како је био спутан, како је бујним
рашљикама збивања унутарњег био већ
уплетен у шаре, у давилачко прорашће,
у облике што су зверски хрили. Како се он
подавао -. Волео је. Нутреност свога бића
волео, своју дивљину, прашуму ту у себи,
на чијој је немој стропоштаности
стајало његово срце, светлозелено. Волео.
Напуштао је то, из корења је сопственог
у исполинско исходио прапорекло
где његово мало рођење већ преживљено беше.
Силазио је волећи у старију крв, у амбисе,
где је лежала стравичност, још и сад пресићена
очевима. И сваки ужас је њега знао,
намигивао њему, коб да је посвећен. Да,
гроза се осмехивала... Ти си се
ретко толико нежно осмехивала, мајко.
Како да он то не воли, кад му се осмехивало.
Волео је он то *пре* тебе, јер, док си њега
носила још, то беше у води растворено
која лаганост даје оном што проклијава.

Видиш, ми не волимо, као цвеће, из једне
једине године; нама, онда кад волимо, хрли
непамћен сок у наручје. Девојко, *ово*:
што смо у себи волели, не једно, не нешто будуће,
већ оно што безбројно кључа; не једно једино дете,
него очеве, који у нашем почивају дну
ко планинске громаде; него некадашњих мајки
суво корито речно -; него цели
нечујни предео испод облачне или чисте
коби - : то је теби, девојко, претходило.

А ти сама, шта знаш ти -, ти си мамила
прошлост да у драгоме ускрсне. Каква су све
тегобно навирала осећања из бића
уминулих. Какве те жене нису ту све мрзеле.
Какве си мрачне мушкарце пренула то
у жилама младићевим? Покојна
деца су к теби хтела... О, тихо, тихо,
делај њему за љубав и поуздано пред њим, -
доведи га близу врта, подари му оно
што у ноћима претеже...
Уздржи га...

ЧЕТВРТА ЕЛЕГИЈА

О, животна дрвета, када ћете
зазимети? Ми немамо јединства.

Ми споразумни нисмо као птице
селице. Позно и превазиђени
наједном се сучељавамо с ветром
и рушимо се окомито тад
у немарно и хладно језеро.

У исти мах смо свесни цветања
и сасушења. Негде пак још ходе
лавови, који не знају, догод су
велелепни, за било какву немоћ.
Међутим, ми, док једно једино
замишљено, целовито, већ туђе
обиље осећамо и прегнуће.

Непријатељство - то је прво нама
при руци. Зар се љубавници стално
не повлаче ка својим ивицама, -
они што себи некад завичај,
лов и пространства обећаваху.

Ту се за цртеж једнога тренутка
опречност справља као подлога,
напорно, да се нама покаже;
јер врло јасно поступа се с нама.

Ми не знамо контуре осећања,
већ само шта га споља обликује.

Ко још са стрепњом није седео
пред завесом свог срца? Она се
раскрилила: на сцени растанак.

Разумљиво је ово. Познат врт,

лако се њише: тад тек играч дође.
Не овај. Доста! Макар да се прави
не знам колико лаган, прерушен је
и постаје наједном грађанин
и пролази кроз кухињу у стан.
Не желим ове полуиспуњене
маске; радије лутку. Јер је она
бар пуна. Желим да поднесем њен
испуњени труп и жице и њен лик
што је од пуког саздан изгледа.
Ево ме. Стадох насупрот. Па макар
и да утрну светиљке, и макар
да кажу: Ничег више неће бити -
макар са позорнице да заструје
ваздуха сивог празнина и дах,
макар ниједан тихи предак мој
не седео крај мене више, нити
иједна жена, чак ни онај дечак
што шкиљи смеђим очима; ја ипак
остајем. Увек биће гледања.
Нисам ли зар у праву? Ти, мој оче,
који си мене ради тако горко
гутао живот, кушајући мој,
морања мога први мутни излив,
док растох, кушајући непрестано,
и занет укусом толико стране
будућности, мој поглед замагљени

испитујући, - ти, мој оче, који,
откако умре, у мојој нади често,
сред мене, стрепиш, и равподушје
какво мртваци знају, цела царства
равнодушја одбацујеш рад моје
мајушне судбе, - нисам ли у праву?
Реците и ви да ли сам у праву,
ви што сте мене некад волеле
због сићушнога онога почетка
љубави према вама, а од кога
ја сам се увек одвраћао, јер се
простор у вашем лицу, док га волах,
претварао у мојим очима
у светски простор, простор у ком вас
не беше више...: нисам ли у праву
што испред позорнице луткарске
желим да чекам, не, и више још,
да гледам тамо тако потпуно
да се, да моје гледање на крају
изједначи, ту мора анђео
појавити и дићи лутке увис.
Лутка и анђео: тек ово биће
коначно позориште. Онда ће се
састати оно што ми непрестано
одјељујемо постојећи. Тек ће
онда од наших доба годишњих
настати венац целог битисања.

Играће онда анђео над нама.
Погледај самртнике: не слуте ли
како је пуки изговор све оно
што ми чинимо овде? Све је друго,
а не што јест. 0, часови детињства,
кад се за обличјима налазила
не само прошлост већ и нешто више,
а пред нама будућност није била.
Додуше, ми смо расли, и понекад
хтели да порастемо што пре,
донекле онима за љубав који
сем одраслости ништа немаху.
А ипак смо, корачајући за се,
трајношћу били запојени, стално
стојећи ко у међупростору
међ светом и међ играчком, на једном
месту што беше од почетка самог
намењено за чисто збивање.
Ко може дете, онако како стоји,
да покаже? Ко може да га стави
у сазвежђе, и меру одстојања
у руке да му да? Ко дечју смрт
начинити од сива хлеба може
што тврдне, - или сред округлих уста
поставити је, као семенку
јабукe лепе?... Лако је убице
прозрети. Али, смрт, васцелу смрт,

још *пре* живота тако питомо
у себи садржати, а при том
не љутити се, - то се не може
описати.

ПЕТА ЕЛЕГИЈА

Посвећено госпођи Херти Кениг

Ал' ко они збиља *јесу*, реци, ови путници
пролазнији малчице и од нас самих,
они које од раног часа, ужурбано,
цеди нека - *коме, коме* за љубав -
никада задовољна воља? Цеди их,
повија, у узлове свија и витла,
хита их па их хвата; силазе
као из науљеног, глаткијег ваздуха
на похабаном, од вечитог њиховог
узлетања све тањем ћилиму, овом
ћилиму изгубљеном у свемиру.
Раширен он је попут фластера,
као да је небо предграђа онде
ранило земљу.
И тек што се на њему,
усправни, нађу и покажу свога Доскока
велико почетно слово..., већ их, најјаче
људе, поново свија, шале ради, захват
што вазда се враћа, ко што је Аугуст Снажни

калајни тањир за столом.

Ах, а око ове
средине ружа гледања:
цвета и губи латице. Око овог
тучка, овог жига погођеног од сопственог
цветнога праха, поново оплођеног
у привидни плод незадовољства, којег
никада нису свесни, - незадовољства
што блиста, и најтањом горњом скрамом
лако се привидно осмехује.

Па затим: онај свели, наборани старац
који се опире, који само још бубња,
скврчен у својој огромној кожи, што као
да је раније *два* човека садржала,
па један сад лежи на гробљу,
а овај га је преживео,
глув и понекад мало
смушен у обудовелој кожи.

Али онај млади, мужевни човек који
као да је син плећа и калуђерице:
једар и забрекао, препун
мишића и припроста духа.

О, ви,

које је нека бољка, док је још била мала,
добила као играчку током једног
од својих дугих прездрављивања...

Ти, који уз туп пљесак,
какав само воће познаје, незрео,
свакога дана по сто пута опадаш
с дрвета заједнички сазданог покрета
(дрвета које, брже од воде, за неколико
минута прође кроз пролеће, лето и јесен) -
опадаш и одбијаш се од гроба:
понекад, за пола почивке, буде да ти мило
лице се уобличи окренуто преко
ка твојој мајци, ретко нежној; али се
бојажљиви, једва започет поглед
топи у твојем телу, губи
у његовим површинама... И опет
пљеска онај мушкарац рукама, за одскок,
и пре но што икада јасније постанеш свестан
бола у близини срца што вечито каса,
паљење табана претекне то своје
порекло, са неколико телесних суза,
хитро у твоје очи натераних.
И онда ипак, наслепо,
осмејак...
Анђеле! о, узми, узбери ту ситноцвету
лековиту биљку. Набави вазу,

у њој је сачувај! Стави је међу оне
радости што за нас *joш* нису отворене,
у љупкој је урни величај цветасти
натписом пуним замаха: „*Subrisio Saltat.*”
Па затим, љупка, ти,
ти коју немо прескачу
најлепше радости. Можда су
твоје ресе срећне за тебе -,
или се над младим
једрим грудима зелена метална свила
осећа бескрајно размажено и ничег није лишена.
Ти,
пијачни плоде равнодушја, непрестано друкчије
полаган на колебљиве тасове равнотеже,
пред свима раскриљујући мишке.

Где, о *где* је место - ја га носим у срцу -
где још ни близу нису *умели*, где су још
отпадали једно од другог, као
животиње што скачу једна на другу,
а не спарују *се*; -
где су тегови још тешки;
где се са својих узалудно
усковитланих палица тањири
сручују тетураво...

И изненада у овом тегобном Нигде,

изненада неизрециво место,
где се чиста премаленост
несхватљиво преобраћује -, прескаче
у ону празну преобилатост.
Где се рачун са безброј места
без бројака разрешава.

Тргови, о трг у Паризу, бескрајно позорје,
где модискиња, *Madame Lamort*,
немирне путеве земље, бескрајне траке
сплиће и везује и од њих ствара нове
машнице, наборе, цвеће, кокарде, вештачко воће -
све то лажно обојено - за јевтине
зимске шешире судбине.

.....

Анђеле!: Да постоји неко место, које
не знамо, и онде, на неизрецивом ћилиму,
када би љубавници, који овде
никад не досежу до умећа, показивали
смеле високе фигуре узлета срца,
своје куле од уживања, своје
лествице што се одавно само на себе
ослањају онде где тла и не беше,
дрхтећи, - и кад би умели то, окружени
гледаоцима, безбројним немим мртвацима:
Да ли би они оида бацали своје последње,
вазда штећене, вазда скриване, незнане нама,

вечно важеће новчиће среће пред то двоје
што се истинито осмехују на утољеноме
ћилиму?

ШЕСТА ЕЛЕГИЈА

Смоквино дрво, мени одавно много већ значи
како безмало сасвим прескачеш цвет
и у зарана одлучен плод утискујеш,
без величања, своју чисту тајну.

Ко водоскока цев повијено твоје грање
гони наниже сок и навише: и он из сна,
готово се и не будећи, прескаче
у срећу свога најслађег остварења.

Гле: као бог у лабуда.

... Ми се пак задржавамо,
ах, ми у цветању видимо славу, па у окаснелу
срж свог коначног плода издани улазимо.

Мало их има у којих нагон за делањем навре
толико снажно да чврсто већ стоје, ужарени
усред обиља срца, када им искушење
да процветају дирне ко благи ноћни дашак
младост око усана, очне капке додирне:

јунаци то су можда, и они прерано
одређени да преко отиду, којима
смрт-баштован друкчије жиле повија.
Они хрле напред: сопственом осмејку

предњаче, ко у Карнаку на издубеним рељефима
запреге које предњаче краљу победиоцу.

Чудесно близак је јунак младим мртвацима. Трајање
њега се не тиче. Појава његова јест постојање;
вазда се помера и ступа у промењено
сазвежђе своје сталне опасности. Малобројни
могу га тамо наћи. Ал' судбина, изненада
одушевљена - која мрачно прећуткује нас -,
у вихор његовог света разбрујалог песмом га носи.
Јер никог не чујем као *њега*. Наједном ме прожима
са струјом ваздуха његов потамњен звук.

А онда, како бих се радо скрио пред чежњом:
О, да сам дечак, да то смем још бити, да седим
на будуће наслоњен руке и читам о Самсону,
о његовој мајци што најпре ништа, а потом све роди.

Зар није био већ јунак у теби, о мајко, зар није
већ онде, у теби, почео његов велмошки избор?
Хиљаде су, хотећи *он* да буду, кључале
у утроби, ал' гле: он је хватао, испуштао -,
бирао је и умео. И кад је стубове ломио,
то беше што се из света твог тела
у ужи пробио свет, где је и даље
бирао и умео. О, ви мајке јунака,
порекло набујалих река! Клисуре, у које се

високо с руба срца, појући жално,
бацаху девојке већ, будуће жртве сину.

Јер док је хрлио јунак кроз боравишта љубави,
сваки га је дизао, сваки удар срца,
намењен њему; окренут већ, он је
стајао на крају осмехивања, - друкчији.

СЕДМА ЕЛЕГИЈА

Зов нека не буде више, израсли гласу, зов
нека не буде више природа крика твог:
ти би, додуше, крикнуо чисто ко птица кад је
годишње доба у свом пењању диже увис,
готово смећући с ума да је невољно биће
и да није само једно једино срце
које пролеће баца у ведро, у присна небеса.
И ти би, као и она, призивао, ништа мање -,
да те, невидљива још, другарица чује тиха
у којој се одговор један полако буди и греје
од слушања, и да у твоје срчано осећање
зажареним својим проникне саосећањем.
О, и тада би пролеће схватило - нема ниједног
места у ком се не крије навешћивања звук.
Најпре би схватило онај малени упитни глас
около кога ћути, у све већој тишини,
чист и потврдан дан. Па онда редом увис,

један по један ступањ дозивања, све до сањаног
храма будућности -; потом трилер, водоскок
који наврлом млазу унапред даје већ над
у пунонадежној игри... А пред собом, лето.

Не само сва летња јутра -, не само како се она
преображују у дан и блистају пре почетка.

Не само дане, који су нежни крај цвећа, а горе,
крај обликованог дрвећа, снажни и огромни.

Не само скрушеност ових пролисталих сила,
не само путеве, не само ливаде пред вече,
не само, после позне олује, дисање ведрине,
не само ближење сна и једну слутњу, увече...

Него и ноћи! Него узвишене летње
ноћи, него звезде, земаљске звезде.

О, умрети једном и знати да су све оне
бесконачне: јер како, како да их заборавиш!

Гле, ја бих позвао онда ону што љубављу гори.

Али не би дошла једино она... Дошле би
из трошних гробова девојке и стале испред мене...

Јер како крикнут позив да ограничим, како?

Потонули још траже земљу. - О, децо,
предмет који сте узели некад заступа многе, многе...

Немојте мислити да је судбина нешто више
од густине детињства; кол'ко сте само пута
престизале свога драгана, задихане,

после блажене трке ка ничем, у слободу.

Дивно је бити на земљи. Ви сте то знале, девојке,
па и ви што сте се привидно лишавале, ви што сте тонуле,
ви у најгорим градским улицама, гнојаве,
или предате шљаму. Јер свакој је поклоњен био
час један - а можда ни цео час један, него нешто
између два тренутка једва мерљиво мером
времена - кад је имала живот. Када је све
имала. У сваком дамару живот.

Само што одвећ лако заборављамо ми
оно што насмејан сусед не потврђује, или
оно на чему нам он не завиди. Ми бисмо хтели
да то високо дигнемо, тако да виде сви,
док нам се заправо срећа највидљивија јавља
тек онда кад је у себи преобразимо ми.

Нигде, драгано, неће постојати свет сем у нама.
С преображењем наш пролазни живот. Све што је
изван нас - смањује се и нестаје. Где је некад
стојала трајна кућа, ту измишљена се пречи
сад творевина пред њом, нешто што припада само
мислима, ко да сасвим стоји у мозгу још.

Простране амбаре снаге ствара времена дух,
безобличан ко напети нагон, што га из свега извлачи.
Он не зна више за храмове. То расипништво срца
штедимо ми све тајније. А где је још нека ствар

преостала, нека ствар за молитву, служење, клечање.

- она, таква каква је, рони већ у невидљивост.

Многи је не виде више, али су лишени оног

преимућства да је сада граде у *себи*,

са стубовима свим и киповима, још већу!

Сваки тмули заокрет света има овакве

разбаштињене, којима не припада ни оно

што раније беше, ни оно што носи следећи трен.

Јер и оно најблаже предалеко је за људе.

Нека нас ово не збуну; нека у нама ојача

очуван облик који ми увиђамо још.

То је некада *стојало* међу људима, стојало

усред судбине разорне, усред незнања: којим

да кренемо правцем, стојало као да живи, и свијало

звезде ка себи с небеса обезбеђених. Анђеле,

теби ћу још то показати, ево! у погледу твојем

нек стоји то спасено најзад, коначно усправљено.

Стубови, пилони, сфинга, сиве катедрале

стамена устремљеност над трошним ил' туђим градом.

Зар није то било чудо? Диви се, анђеле: *ми* смо,

ми, о велики, причај то, ми смо били кадри

за ова дела, причај, мени нестаје даха

за величање. Ми дакле ипак нисмо

пропустили просторе ове, пуне услишења,

ове *наше* просторе. (Колико мора да су

стравично велики када многе хиљаде година

осећања нашег још нису препунили.)
Али нека кула је била велика, зар не?
О, анђеле, била је, - велика, чак и крај тебе?
Шартр је био велики - а музика је
допирала још више и прерастала нас.
Па чак и само нека заљубљена девојка,
о, сама на прозору, ноћу... Зар није сезала она
до твог колена -? Немој веровати да те зовем,
анђеле, чак и кад бих те звао. Ти нећеш доћи.
Јер позив мој је увек препун одбијања; против
толико снажне бујице не можеш да корачаш.
Позивање је моје као пружена
рука. А њена шака, горе
отворена да хвата, остаје
пред тобом, непојамни, широм отворена,
као одбрана и као опомена.

ОСМА ЕЛЕГИЈА

Посвећено Рудолфу Каснеру

Очију широм отворених гледа
животиња у отворени свет.
Једино наше очи као да су
окренуте и сасвим око ње
стављене, као клопке, свуд укруг
око излаза њеног слободног.
Што напољу *постоји*, то ми знамо

само из лица животиње; јер већ
и мало дете окрећемо ми
и терамо га да уобличиће
за собом гледа, а не отворени
свет, што се чита с лица животињског
толико дубок. Слободан од смрти.
Њу ми једини видимо: вазда је
иза слободне животиње пропаст,
а пред њим бог, и иде ли, тад иде
кроз вечност, ко што иду кладенци.
А *ми* ни једног јединога дана
пред собом чисти не видимо простор
са којим цвеће бескрајно се стапа.
То што видимо, то је увек свет,
а никад Нигде без порицања:
никада оно чисто, немотрено,
што удише се и *зна* бескрајно,
и за чим се не жуди. Као дете
понеко тихо губи се у томе
док га не продрмају. Или неко
умире, и тад *јесте* то.
Јер близу смрти не види се више
смрт, већ се само зури изван себе,
можда с погледом животињским крупним.
Љубавници су, када једно другом
не би пречили поглед, близу томе
и чуде се... Ко омашком је каквом

иза њих широм отворено све...
Али да једно друго превазиђу
не могу, те их опет држи свет.
Ка сазданоме увек обраћени,
ми једини на њему видимо
одблесак слободнога простора,
замрачен од нас. Ил' да каква звер
немо и мирно погледа кроз нас.
То је судбина: бити насупрот,
ништа до то и вазда насупрот.

Када би наша свесност постојала
у поузданој животињи која
креће ка нама у другоме правцу -,
окренула би нас и отргла
преображењем својим. Али њено
битисање је за њу бесконачно,
без поимања, без чула да своје
увиди стање, чисто ко њен поглед.
И тамо где ми видимо будућност,
она све види и себе у свему,
заувек исцељену.

Али ипак
и будно топла животиња зна
велике сете бригу и тегобу.
Јер и у њој постоји увек оно

што нас свладава често, - успомена,
ко да је оно за чим тежимо
једном већ било, ближе, верније,
и његов додир бесконачно нежан.
Одстојање је овде све, а тамо
све беше дах. По завичају првом
за њу је други дволичан, ветровит.

О, блажено је *малено* створење,
које *остаје* увек у утроби
што га породил; о, мушица је срећна
која *упутра* поиграва, чак
и свадбујући: јер утроба је све.
И гледај половично поуздање
птице, што скоро за обоје зна
по свом пореклу, као да је душа
каквог етрурског мртваца, што га је
у себе мрачни простор примио,
ал' с опруженим кипом на поклопцу.
А како ли су тек пренеражени
сви они који морају да лете
а потичу из утробе. Ко да се
сами од себе плаше, трзају се
и секу ваздух попут напрслине
на чаши. Слепи миш на порцулану
вечери тако оставља свој траг.
А ми, ми, посматрачи, вазда, свуда,

ми што смо свему томе окренути,
а не можемо никада изићи!
У нама буја то и прелива се.
Ми га тад сређујемо. Оно се
распада. Ми га сређујемо опет
и при том се и сами распадамо.

Ко нас је тако преокренуо
да се, ма шта да чинимо, држимо
ко неко који одлази на пут?
Онако као што се он окреће
и застаје на последњем брежуљку,
који му целу његову долину
показује још једном, - тако се
и ми, живећи, опраштамо стално.

ДЕВЕТА ЕЛЕГИЈА

Што, кад се живљења рок може провести тако,
ко ловор, тамнији мало од свег зеленила другог,
а мајушним таласима по ивици сваког листа
(као осмејак ветра) -: што онда, што онда
морати путем људи - и, клонећи се судбине,
чезнути за судбином?...

Ох, не зато што срећа
постоји, то превремено преимућство губитка блиског.
Нит' због радозналости, ил' ради вежбања срца,

које би у ловору такође *постојало*...

Но зато што много значи присуство на овом свету,
и зато што смо привидно нужни свему овдашњем,
овом непостојаном што се нас чудно доима,
нас најнепостојанијих. *Једанпут* свако, само
једанпут. *Једанпут* заувек. Па и ми такође
једанпут. Никад више. Али ово:
једанпут да си био, па макар и само *једанпут*:
земаљски да си био, - то изгледа неопозиво.

И ми се тако тискамо, то бисмо да постигнемо,
то да задржимо у својим рукама једноставним,
у све пунијем погледу и у занемелом срцу.

Ми бисмо хтели то да постигнемо. Но коме
да то дамо? Најрадије све задржати заувек...

Ах, у други однос, авај, шта се преузима?

Не посматрање, овде споро изучено, и ништа
што овде се збило. Ништа.

Дакле, болови. Дакле, пре свега, тегоба,
дакле, дуготрајно искуство љубави, - дакле,
све саме неизрециве ствари. Али касније,
под звездама, чему то: *оне су више* неизрециве.

Па и путник не сноси с обронка брега у дољу
шаку земље, свима неизрециве, него
стечену једну реч, чисту, - жуту и плаву
кичицу. Јесмо л' ми можда *овде* да кажемо: кућа,
мост, кладенац, вратнице, крчаг, воћка, прозор, -

највише: стуб, кула... али да *кажемо*, разумеј,
ох, да кажемо *тако* као што ствари саме
никад у себи нису мислиле да су. Није ли
тајно лукавство ове ћутљиве земље, кад чини
да се у осећању оних који се воле
ствари све до једне у занос преобразбе?

Праг: шта је за двоје
који се воле, да сопствен све старији праг од врата
излижу мало, и они, после многих претходних
и пре потоњих..., лако.

Овде је време изрецивог, овде завичај његов.

Реци и исповеди. Више но икад пре
руше се, губе се ствари које се доживети могу,
јер чин је без слике то што тера и смењује њих.

Чин испод краста, које прскају вољно, чим
изнутра делање никне и омеђи се друкче.

Срце наше опстаје
међ чекићима, као
међ зубима језик, који
ипак и ипак велича.

Величај анђелу свет, не неизрецив, пред *њим* се
не можеш осећањима величанственим хвастати;
у свемиру, где он осећа осећајније, ти си
новајлија. Стог му покажи све што је једноставно,
оно што, обликовано од поколења многих,

ко наша сопственост живи крај руке и у погледу.
Реци му ствари. Он ће стојати све зачуђенији,
ко ти крај римског ужара или лончара с Нила.
Па му покажи колико ствар може бити срећна
и невина и наша, како се чак и жалобни
јад одлучује чисто у облик, служи ко ствар,
ил' мре у некој ствари -, и с оне стране блажено
исходи из виолине. И ове ствари, што живе
од умирања, схватају да их ти славиш; пролазне,
оне се уздају у нас да их спасемо, у нас
најпролазније. Хоће да их потпуно ми
у невидљивом срцу преобразимо у - ох,
бесконечно - у себе! ма ко ми коначно били.

Земљо, зар није то што хоћеш ти: *невидљиво*
да настанеш у нама? - Није ли сан твој да једном
невидљива будеш? - Земљо! невидљива!
Шта је, ако не мена, твој неодољиви налог?
Земљо, вољена, хоћу. Ох, веруј, не треба више
пролећа твојих да ме за тебе придобију,
једно, ах, једно једино крви је сувише већ.
Безимено се за те одлучих, издалека.
Ти си увек била у праву, а присна је смрт
твоја помисо света.

Види, ја живим. Од чега? Нит' се детињство смањује
нити будућност... Безбројан живот

извире у мом срцу.

ДЕСЕТА ЕЛЕГИЈА

Да једном, на исходишту виђења јароснога,
ускликнем славу и хвалу сагласним анђелима.

Да од јасно скованих чекића срца
не изневери ниједан пред меким струнама
што сумњају или се кидају. Да ме моје
разбујичено лице учини блиставим;
да процвета плач неугледни. О, ноћи,
како ћете ми онда драге бити, јадовне.

Што вас преданијим клечањем, сестре неутешне,
не примах, што се у вашу расплетену
косу расплетенији не подавах. О, ми,
ми расипачи болова. Како их
унапред сагледамо, кроз тужно трајање,
неће ли се окончати можда. А они су
наше зимско лишће, наша тамна зимзелен,
једно од доба потајне године -, не само доба
већ и место, насеље, лежај, тле, боравиште.

Додуше, авај, како су стране улице
града патњи, где се сред лажне, од заглушености
начињене тишине, снажан, испао
из калуца празнине, размеће одливак:
позлаћена бука, споменик који прска.

О, како би без трага анђеоло изгазио
њихову пијацу утехе, коју омеђава црква
што је готову купише: чиста, затворена,
разочарана ко поштанска зграда у недељу.
А напољу се стално набирају рубови вашара.
Љуљашке слободе! Гњурци и пеливани ревности!
И полепшане среће стрелиште пуно фигура
где се праћакају циљеви и звече лимено
када их погоди неки спретник; он даље
тетура, од плескања к случају; јер шатре
радознаност сваку зову, бубњају и креште.
А одрасли још могу посебно видети како се
новац множи, анатомски, не само забаве ради:
полни орган новца, све, целину, процес -,
то пружа нова знања и чини плодним...
... Ох, али одмах даље,
иза последње тарабе налепљене плакатима
што рекламирају пиво „Бесмртност“, оно горко
пиво, што слатко се чини онима који га пију
кад свежу разоноду уз њега увек жваћу...,
одмах иза тарабе, одмах позади, *стварност* је.
Деца се играју, заљубљени држе једно друго, -
постранце, озбиљни, у трави оскудној,
и пси су природе пуни. Ал' нешто вуче младића
да крене даље; можда зато што неку младу
жалопојку воли... За њом идући стиже
на ливаду. Она каже: - Далеко је. Изван града

живимо... Где? И младић наставља за њом.

Дира га њено држање. Раме и врат њен - можда је велелепно њено порекло. Али онда је оставља, враћа се, окреће се, маше јој... Чему? Она је жалопојка.

Само млади мртваци, у првом раздобљу безвременог равнодушја, у стању одвикавања, с љубављу крећу за њом. Девојке сачекује она и с њима се пријатељи. Показује им тихо шта све има. Бисере патње и танане велове трпљења. - Са младићима корача ћутећи.

Ал' онде где бораве, у долини, старија једна жалопојка се младића прихвата кад овај пита: - Биле смо, вели она, велики нараштај, некад, ми жалопојке. Наши су очеви онде у великом горју вадили руду; код људи ћеш понекад наћи комад брушене исконске патње, или, из старог вулкана, у згуру скамењен гнев. Да, то отуда потиче. Некад смо биле богате. - И она га лако проводи кроз простран предео жалопојки, стубове храмова показује њему ил' рушевине опих замкова одакле некад мудро владаху земљом кнежеви жалопојски.

Показује му високо дрвеће суза, и поља
процвале сете (живи их знају само
као листање нежно); показује му затим
животиње туге, на паши, - и каткад уплашена,
прхне птица, полети ниско кроз гледање њино,
плетући за собом дуго, као писмено какво,
лик свог самотног крика. - Увече пак
она га води до гробова у којима леже преци
жалопојки, до пророчица, врачара-опомињача.
А приближи ли се ноћ, ходе тише,
и убрзо гране попут Месеца
надгробни споменик који над свиме бди.
Као да је брат онеме поред Нила,
узвишена Сфинга -: ћутљиве скривене одаје
лице.
И диве се крунисаној глави, која заувек,
ћутке, лице људи
положи на теразије звезда.

Не схвата то његов поглед, обузет
вртоглавицом од ране смрти. Али
гледање њихово тера сову да прхне,
уплашена, иза ивице двоструке круне.
И она, лаганим летом крзајући образ,
облину ону што је међ најзрелијима,
меко уцртава у нови
мртвачки слух, преко двоструко

развијеног листа, неописив обрис.

А још више - звезде. Нове. Звезде земље патњи.

Жалопојка им полако помиње

имена: - Ено, види: оно је

Јахач, оно *Палица*, а оно крупније сазвежђе

зову *Венац воћа*. Затим, још даље, ка полу:

Колевка; Пут, Расламсала књига; Лутка; Прозор.

Али на јужном небу, чисто као на длану

благословене шаке, јасно просјало

„М", које значи Мајке.....

Ал' мртвац мора даље, и хутке га старија

жалопојка води до сутеске,

где се под месечином беласа

извор радости. Њено

име са страхопоштовањем казује

и вели: - Она је међу људима

голема река носилица. —

Стоје у подножју планине.

И она га тада грли, плачући.

Он се усамљен пење у брда исконског јада.

Чак му ни корак не одзвања из судбе безвучне.

Ал' ако би будили, бескрајно мртви, у нама поредбу,

гле, показивали би можда на ресе голих

лесака, обиснуте, или би
на уму имали кишу ону која пада
на мрку земљу у рано пролеће...

А ми, који о *успону*
среће снујемо, ми бисмо
ганутост осетили
која нас безмало скрха
кад нешто срећно *пада*.

РАЈНЕР МАРИЈА РИЛКЕ

/Хронологија/

1875. У Прагу 4. децембра рођен је Рајнер Марија Рилке. Отац Јозеф /1838-1906/ неуспели аустријски официр, био је чиновник једне железничке компаније у време Рилкеова рођења. Мајка /Со/Фија р. Енц /1851-1931/, пореклом из богате трговачке породице, словила је као побожна и „учена жена“. Године 1900. објавила је збирку афоризама под насловом *Ефемериде*.

1882. Почетак Рилкеова школовања: немачка основна школа код прашких пијариста, нижа војна реалка у Санкт Пелтену /1886/, виша војна школа у Мериш-Вајскирхену /1890/, трговачка академија у Линцу /1891/.

1894. Уз помоћ своје прве љубави Валерије фон Давид-Ронфелд, Рилке објављује прву књигу песама *Живот и песме*.

1895. Почиње да студира. На Универзитету у Прагу слуша историју уметности, историју књижевности и философију. Збирка *Жртве ларима*.

1896. Коначно напушта родни Праг. Почетак бројних Рилкеових путовања и мењања боравишта. У Минхену слуша историју уметности, естетику и Дарвинову теорију. Објављује и трећу збирку *Крунисан сном*.

1897. Књигом песама *Адвент* заокружује своје дотадашње песничко искуство. У Минхену се упознаје са списатељицом Лу Андреас Саломе /1861-1937/. Кћи руског генерала и супруга филолога Карла Андреаса једна је од најгласовитијих интелектуалки свога времена. Пре Рилкеа, била је Ничеова пријатељица, а после Фројдова пријатељица и сарадница. Када је 1. септембра напустила Минхен и отишла у Берлин, Рилке је пошао за њом. Ту наставља студије. Године 1888. станује у непосредној близини Лу и њеног супруга у Шмаргеидорфу крај Берлина.

1899. Збирка песама *Мени у славу* од које Рилке рачуна свој истински песнички стаж. Мај и јуни проводи на путовању по Русији са Лу и њеним супругом. „Стара Русија је уграђена у темеље мога живота“, писао је, у години своје смрти, 1926, Леониду Пастернаку, оцу тада десетогодишњега сина Бориса.

1900. Умире Ниче. Готово цео мај, затим јуни, јули и готово цео август проводи путујући Русијом и крстарећи Волгом и Дњепром заједно са Лу. Сада им се није придружио Карл Андреас. После повратка посећује сликарску колонију Ворпсведе код Бремена, упознаје вајарку Клару Вестхоф /1878-1954/, Роденову ученицу.

1901. У Бремену, 28. априла, венчава се са Кларом Вестхоф. Крајем године, рађа им се кћи Рут.

1902. Први велики успех Рилке постиже збирком *Књига слика*. Разилази се с Кларом. Песник одлази у Париз, који ће му, више или мање, до I светског рата бити место сталног боравка. У јесен први пут посећује Роденов атеље у Rue de l'Universite.

1903. Излази монографија *Роден, те Ворпсведе* – приказ рада петорице сликара из истоимене колоније. Велико преддевинско искуство стварања: за седам дана пише 547 стихова циклуса *О сиромаштву и смрти* - трећи циклус збирке *Часловац*.

1904. Почетком фебруара можда прва слутња девинске проблематике: почетак писања *Записа Малтеа Лауридса Бригеа*.

1905. Појавом *Часловца* у "Инселу" почиње лепа сарадња са власником те куће Антоном Кипенбергом и његовом супругом Катарином. После посете Берлину и Ворпсведеу одлази у Гетинген где сада живе Лу и Андреас.

1906. Роденов „секретар“. Излази коначна верзија *Књиге слика*.

1907. Заокрет у Рилкеовом стварању; *Нове песме I*.

1908. *Нове песме II*. Наставак рада на *Записима Малтеа Лауридса Бригеа*.

1909. Појављује се књига *Ране песме* као допуњено и проширено издање збирке *Мени у славу* из 1899. Интензиван рад на *Записима Малтеа Лауридса Бригеа*. Рилке се упознаје са кнегињом Маријом фон Турн унд Таксис која га позива да посети њен дворца Девин над Тршћанским заливом.

1910. У Лајпцигу, за време посете Киплингвима, завршава *Записе Малтеа Лауридса Бригеа*, који излазе у лето исте године. У априлу први пута борави недељу дана у „прабрегу људског опстанка“ - у дворцу Девин. Тај боравак ће суштински утицати на даљи ток песникове стварања.

1911. Рилкеово путовање у Египат. Други боравак у Девину који ће трајати седам месеци. Четири месеца од тога Рилке ће у дворцу провести сам са послугом. Враћа се класици. Хелдерлин.

1912. Стваралачка криза у коју је последњих година упао, као да је превазиђена: после једног изласка у буру, готово изненада, у јануару, пише *Прву и Другу девинску елегију*. Касније у Шпапији ради на фрагментима *Треће* и *Шесте девинске елегије*.

1913. Посећује Лу у Гетингену. У Берлину с њом слуша излагања на конгресу психоаналитичара. Интимна веза са "Бенвенутом" /пијанисткињом Магдом фон Хатингберг/.

1914. Прекид са "Бенвенутом". Напушта стан у Паризу. Пролази кроз "хердерлинску" фазу.

1915. Минхен: *Четврта девинска елегија*.

1916. Почетком године мобилисан, почетком јуна демобилисан. Поново запада у стваралачку кризу.

1919. Последњи пут долази му Лу Андреас Саломе. Мора напустити Минхен и Немачку јер као досељеник после 1. августа 1914. губи право боравка. Одлази у Швајцарску.

1920. У Швајцарској ужива гостопримство Буркхартових. Посећује Марију фон Турн унд Таксис у Венецији. Незаборавањих седам дана у Паризу. Враћа се у Швајцарску слутећи највећу жетву свога стварања: *Девинске елегије* и *Сонете посвећене Орфеју*.

1921. Са новом љубави - сликарком Баладином Клосовском открива у кантону Валис мали дворца Мизо из 13. века. Мецена Вернер Рајнхарт откупљује дворца, адаптира га и ставља на располагање Рилкеу.

Ту песник чека свој тренутак.

1922. Фебруар: завршетак *Девинских елегија* и настанак *Сонета посвећених Орфеју*. У лето га посећују Марија фон Турн унд Таксис и Кипенбергови, којима чита нове стихове.

1923. У "Ипселу" излазе *Девинске елегије* и *Сонети посвећени Орфеју*. Крајем године одлази у санаториј Валмон.

1924. Претежно у Мизоу и Валмону. Пише песме па француском.

1925. Почетком године, нешто опорављеи, одлази у Париз где доживљава велике књижевне почести. С јесени путује по Француској, Швајцарској и Италији у пратњи Баладине Клосовске. На 50. рођендан сам је у Мизоу.

1926. Највећи део године проводи у санаторијима Рагазу и Валмону. Последње виђење са кнегињом Маријом фон Турп унд Таксис. Један предиван јесењи дан проводи са Полом Валеријем на Женевском језеру. Умире напаћен и осамљен у Валмону 29. децембра. Сахрањен је 2. јануара

1927. па малом гробљу у Рароњу, недалеко од Мизоа.